

Sistem zaštite žrtava nasilja u porodici u Kragujevcu

Model i rezultati

Marijana Simić

Generacija 2014/15

Apstrakt

Pružanje zaštite žrtvama nasilja u porodici u Srbiji je veoma neujednačeno i zavisi od modela koji se primenjuje u pojedinačnim gradovima i opštinama. Model međusektorske saradnje koji je aktuelan u Kragujevcu sprovodi se na osnovu Sporazuma o međusektorskoj saradnji u procesu zaštite žrtava nasilja u porodici, koji je potpisan 14.10.2008. godine. Potpisnice sporazuma su Grad Kragujevac, Osnovno javno tužilaštvo, Policijska uprava, Centar za socijalni rad, Dom zdravlja, Zavod za hitnu medicinsku pomoć, Klinički centar, Školska uprava Kragujevac u ime predškolskih ustanova, osnovnih i srednjih škola, Regionalni centar za porodični smeštaj i usvojenje, Centar za razvoj usluga socijalne zaštite „Kneginja Ljubica“, Gerontološki centar, Osnovna Advokatska komora, Filijala Nacionalne službe za zapošljavanje, NVO „Oaza sigurnosti“ i „Alternativni krug“. Prema rezultatima istraživanja o sprovođenju Sporazuma, model se smatra izuzetno uspešnim, prema ocenama zaposlenih u institucijama-potpisnicama, ali i samih žrtava.

Ključne reči: nasilje u porodici, rodno zasnovano nasilje, zaštita žrtava nasilja u porodici, model zaštite, međusektorska saradnja.

Marijana Simić

Nasilje u porodici kao vid rodno zasnovanog nasilja

Nasilje u porodici je svaki vid fizičkog, psihičkog, ekonomskog ili seksualnog zlostavljanja koje vrši jedan član porodice prema drugom članu porodice. U osnovi, ovo je manifestacija moći i kontrole nad članovima porodice koji imaju manje moći ili raspolažu manjim resursima i po pravilu je model ponašanja, a ne izolovani incident. Nasilje u porodici predstavlja jedan od najtežih oblika nasilja kojim se krše osnovna ljudska prava člana porodice prema kome se ispoljava.

Nasilje u porodici se razlikuje od ostalih oblika nasilja po tome što u neproporcionalnom obimu pogađa žene. Deklaracijom UN o eliminisanju nasilja nad ženama donetom 1993. godine uvodi se rodna dimenzija nasilja i nasilje definiše kao „svako delo nasilja utemeljeno na rodnoj/polnoj osnovi, koje rezultira, ili bi moglo rezultirati, u fizičkoj, seksualnoj ili psihičkoj povredi ili patnji žena, uključujući pretnje takvim delima, prisiljavanje ili oduzimanje slobode, bez obzira na to da li se to događa u javnom ili privatnom životu“ (Declaration 1993). Preporuka REC (2002) Saveta ministara državama članicama o zaštiti žena od nasilja navodi da je nasilje prema ženama „rezultat nejednakosti moći između muškaraca i žena, koja vodi ozbiljnoj diskriminaciji žena, unutar društva i porodice, što krši ili oštećuje i ukida uživanje njihovih ljudskih prava i temeljnih sloboda“ (preporuka REC 2002).

Ono što je karakteristično za nasilje prema ženama unutar porodice je da je nasilnik poznat ženi-žrtvi, da ona sa njim živi u partnerskoj vezi i da postoji emocionalna i ekonomska povezanost. Posebno zabrinjavajući aspekt nasilja u porodici je da se ono perpetuira, odnosno, da deca koja su žrtve ili svedoci nasilja u porodici usvajaju taj model ponašanja, što se u njihovom odraslom dobu odražava na način da zlostavljani dečaci i sami postaju nasilnici, a devojčice koje su odrasle u takvim porodicama za svoje partnere biraju nasilnike.

Najčešće se razlikuju četiri oblika nasilja u porodici (Ignjatović 2011, 42):

1. Fizičko – različite manifestacije primene ili pretnje silom;

2. Emocionalno (psihičko) – ponižavanje, nazivanje pogrdnim imenima, pretnje, zastraživanje, manipulisanje decom, ograničavanje kretanja, ucenjivanje;
3. Seksualno – prisiljavanje na seksualne odnose, tretiranje žrtve kao seksualnog objekta, izazivanje stida, silovanje u braku, seksualne primedbe i ponude;
4. Ekonomsko – sprečavanje žrtve da radi i zarađuje, oduzimanje žrtvi novca koji je zaradila, navođenje žrtve da „moli“ za novac.

Nasilje u porodici karakteriše dugotrajnost i kontinuitet u ispoljavanju, kao i specifična dinamika i pravilnost u nastajanju, trajanju i prestanku. Ovo se naziva „ciklus zlostavljanja“ u kom se mogu razlikovati tri faze (Ristanović Nikolić 2013, 5):

- Faza tenzije – ponašanje nasilnika postaje agresivnije, nervozan je, pretili žrtvi da bi je zaplašio, a žrtva je pod potpunom kontrolom nasilnika i uplašena za svoje bezbednost;
- Faza eksplozije – nasilje eskalira, nasilnik maltretira žrtvu;
- Faza „medenog meseca“ – nasilnik se smiruje, izvinjava, kaje, moli za oprostaj, obećava da se takvo ponašanje više neće ponoviti, pokušava da opravda svoje ponašanje i krivicu prebaci na žrtvu. U fazi „medenog meseca“ dolazi do ponovnog uspostavljanja harmoničnog odnosa koji traje do sledeće faze tenzije, nakon čega se čitav ciklus ponavlja.

Objašnjenja rodno zasnovanog nasilja

Većina autora i autorki se slaže da je svrha muškog nasilja nad ženama uspostavljanje i održavanje moći i kontrole nad ženama ili njihovo kažnjavanje zbog izazivanja i dovođenja u pitanje muškog autoriteta i privilegija.

U literaturi su definisana tri pristupa koji pokušavaju da objasne rodno zasnovano nasilje (Mitić 2005, 8-13):

1. Psihološki pristup – pristupa nasilju u porodici kao individualnom problemu i pojavi, čiji se uzroci mogu naći u psihopatološkim karakteristikama počinioca i/ili žrtve. Ovakvo gledište, koje je dugo preovladavalo u psihološkim i psihijatrijskim teorijama, pogodovalo je stvaranju stereotipa. U pokušajima da se objasne porivi muškaraca koji vrše nasilje nad ženama u intimnim odnosima, autori i autorke su opisali fenomen koji su nazvali „racionalno nasilje“ – kao način traženja priznavanja sopstvene ličnosti, bez priznavanja ličnosti drugih. U osnovi ovog

poriva muškarca je potreba za intimnošću koju on poriče (Hagemann-White 2001, 7). Prihvaćene psihološke teorije često dozvoljavaju da nasilni muškarci budu shvaćeni kao žrtve, a ne kao nasilnici, pre svega sugerisanjem da su oni žrtve svoje „muške uloge“. Tradicionalna „muška uloga“ se menja kao rezultat modernizacije društva, njeno značenje i sadržaj postaju suvišni, a još uvek nisu razvijeni novi modeli koji bi je zamenili. Prema ovom tumačenju, emancipacija žena i njihovo napuštanje tradicionalno „ženskih“ uloga čini da se muškarci osećaju nesigurno i izgubljeno u svetu koji se menja, što neizbežno dovodi do pojačanog nasilja (Muller, Socio and Psychogenetic).

2. Sociološki pristup navodi društvene činioce kao uzroke nasilja u porodici. Definiše četiri ključna sociološka koncepta: opšta sistemska teorija, teorija resursa, teorija razmene i socijalne kontrole i teorija subkultura.

3. Feministički pristup – Polazeći od opšte teorije konflikata, zagovornici ovog pristupa porodicu vide kao grupu sa latentnim ili manifestnim konfliktima, jer su njeni članovi osobe sa različitim interesima, očekivanjima i potrebama. Ono što karakteriše ovu vrstu konflikta je da su to konflikti unapred nejednakih, što je rezultat društvene konstrukcije pola, odnosno nejednakosti rodnih uloga unutar porodice i izvan nje.

Fenomen nasilja prema ženama u intimnim odnosima u Srbiji

Nasilje prema ženama u Srbiji karakterišu dve osobine: sveprisutnost i nevidljivost. Ovo se pre svega objašnjava vladavinom patrijarhalnog modela shvatanja društva koji je tokom poslednje tri decenije osnažen. Patrijarhat proizvodi i odražava nasilje nad ženama preko strukturalnog i ideološkog uticaja, odnosno preko delovanja društvenih institucija koje nastoje da drže žene u podređenom položaju i putem procesa socijalnog učenja koje žene i muškarce priprema za unapred definisane uloge (Nikolić Ristanović 1993, 286).

U patrijarhalnom modelu društva nasilje je uobičajen i poželjan način disciplinovanja neposlušnih članova porodice, najčešće žena i dece. Ovaj model odlikuje i visok stepen tolerancije na nasilje i shvatanje da je nasilje privatna stvar porodice, a ne društveni fenomen i problem.

Mehanizam kojim se održava nevidljivost nasilja prema ženama u Srbiji funkcioniše na sledećim postavkama (Mršević 2011, 55-58): pojam moralne žene – žene koja trpi, čuti i čeka; stav da je nasilje u porodici privatna stvar; predrasuda da je žrtva kriva i da je na neki način izazvala ili

isprovocirala nasilnika; činjenica da se veruje reći muškarca – sav teret dokazivanja nasilja je na žrtvi; uverenje da su nasilnici patološki, tj. izuzetni slučajevi – stvaranjem slike da su nasilnici poremećeni ili bolesni negira se njihova odgovornost, čime se nasilju u porodici oduzima njegova društvena uslovljenost i onemogućava se intervencija društva.

U Srbiji se ne vodi zvanična i stalna statistika o nasilju u porodici. Svi raspoloživi podaci potiču iz istraživanja koja povremeno organizuju nevladine organizacije. Ovaj nedostatak relevantnih podataka o nasilju predstavlja prepreku za adekvatno reagovanje države i društva. Najnoviji podaci o rasprostranjenosti i karakteristikama nasilja u porodici potiču iz Istraživanja o porodičnom nasilju prema ženama u užoj Srbiji, koje je 2010. godine sprovedla organizacija SeCons (Babović 2010). Od 2.500 punoletnih žena koje su učestvovala u istraživanju, 37,5% je izjavilo da je u toku poslednjih godinu dana bilo izloženo nekoj vrsti nasilja u porodici, a čak 54,2% da je bilo izloženo nekom obliku porodičnog nasilja tokom svog života. Od ukupnog broja žrtava nasilja, 15% je prijavilo da trpi ekonomsko nasilje, 21,6% fizičko, 48,7% psihičko nasilje, dok je 3,8% posto žena izjavilo da su u nekom trenutku svog života bile izložene seksualnom nasilju u porodici, a 1,4% silovanju u porodici.

Ovo istraživanje potvrdilo je već ranije uočene karakteristike nasilja u porodici u Srbiji:

- 1) fizičkom nasilju su češće izložene žene s nižim nivoom obrazovanja;
- 2) loša ili nestabilna materijalna situacija povezana je s češćom pojavom nasilja u porodici;
- 3) utvrđena su dva obrasca odnosa između ekonomskih uloga partnera i nasilja: žene su izloženije nasilju u situacijama kada su ekonomski zavisne, a muškarac ekonomski dominantan, ili kada one zarađuju, a njihov partner je ekonomski zavisan od njih;
- 4) potvrđena je veza sa nasiljem u primarnim porodicama žrtve i počinioca: 44% žena-žrtava je izjavilo da je njihov otac bio nasilan prema majci, a 32% da su i same bile žrtve nasilja u detinjstvu; 28% počinilaca nasilja bilo je izloženo nekoj vrsti nasilja u detinjstvu;
- 5) žrtve nasilja se i dalje retko obraćaju za pomoć nadležnim organima i službama: 23% žrtava zatražilo je pomoć policije prilikom poslednjeg nasilnog incidenta, 18%

centara za socijalni rad, a 30% žrtava se obratilo zdravstvenim ustanovama zbog povreda;

- 6) žrtve koje su se obratile za pomoć nadležnima često nisu bile zadovoljne pruženom podrškom: 57% žrtava koje su se obratile policiji nije bilo zadovoljno njihovom intervencijom (najčešći razlozi: inertnost i nezainteresovanost policije da reaguje, neefikasnost intervencije, nedovoljna obučenost za rad sa žrtvama nasilja), dok je 61% žrtava bilo nezadovoljno intervencijom centra za socijalni rad (najčešće zbog nerazumevanja problema, nedostatka empatije, stavljanja na stranu nasilnika)
- 7) žene-žrtve su i dalje nedovoljno upoznate sa svojim zakonskim pravima: 38% je izjavilo da ne zna da je nasilje u porodici krivično delo; 61% je izjavio da zna da postoje mere zaštite, ali da ne znaju koje konkretne mere im stoje na raspolaganju.

Zaštita žrtava nasilja u porodici u Kragujevcu – model i rezultati

Pružanje zaštite žrtvama nasilja u porodici u Srbiji je veoma neujednačeno i zavisi od modela koji se primenjuje u pojedinačnim gradovima i opštinama. Iako postoje primeri dobre prakse (kao što su Sombor ili Zrenjanin), većina lokalnih sredina još uvek nema nikakve posebne usluge i poseban sistem zaštite za žrtve nasilja u porodici. U ovom delu rada biće predstavljen model zaštite žrtava nasilja u porodici u Kragujevcu, koji se zasniva na međusektorskoj saradnji.

Zaštita žrtava nasilja u porodici u Kragujevcu sprovodi se na osnovu Sporazuma o međusektorskoj saradnji u procesu zaštite žrtava nasilja u porodici. Inicijalni Sporazum je potpisan 14.10.2008. godine, a zatim je nekoliko puta menjan i širen tako da uključi nove institucije. Važeća verzija Sporazuma potpisana je 2014. godine od strane sledećih institucija i organizacija: Grad Kragujevac, Osnovno javno tužilaštvo, Policijska uprava, Centar za socijalni rad, Dom zdravlja, Zavod za hitnu medicinsku pomoć, Klinički centar, Školska uprava Kragujevac u ime predškolskih ustanova, osnovnih i srednjih škola, Regionalni centar za porodični smeštaj i usvojenje, Centar za razvoj usluga socijalne zaštite „Kneginja Ljubica“, Gerontološki centar, Osnovna Advokatska komora, Filijala Nacionalne službe za zapošljavanje, NVO „Oaza sigurnosti“ i „Alternativni krug“. Centar za socijalni rad, s obzirom na svoju stvarnu nadležnost za postupanje u situacijama

nasilja u porodici proglašen je za koordinatora u realizaciji i evaluaciji Sporazumom definisanih oblika saradnje.

Neki od ciljevi Sporazuma su (Sporazum 2008, 3):

- Unapređenje zaštite osoba koje trpe ili su preživele nasilje u porodici
- Socijalna rehabilitacija osoba koje su pretrpele nasilje
- Povećanje udela sudski procesuiranih i zakonski sankcionisanih počinitelja nasilja u porodici
- Povećanje broja otkrivenih slučajeva nasilja u porodici
- Formiranje jedinstvene baze podataka o nasilju u porodici
- Sprovođenje programa psiho-socijalnog tretmana nasilnika
- Podizanje bezbednosti i snižavanje nivoa stresa profesionalaca i volontera angažovanih na zaštiti žrtava

Sporazum propisuje i osnovne principe postupanja partnerskih organizacija (*ibid.*, 8):

- Bezbednost/sigurnost žrtve je prioritet u svim intervencijama
- Za nasilno ponašanje odgovoran je isključivo nasilnik
- Primarni zadatak je zaustavljanje nasilja i zdravstveno zbrinjavanje žrtve
- Poštovanje potreba, prava, emocija i odluka žrtve
- Hitnost u postupanju, uz izbor najcelishodnijih procedura
- Prepoznavanje i suprotstavljanje predrasudama u tretmanu žrtava i nasilnika
- Preuzimanje odgovornosti partnerskih organizacija za postupanje u okviru svojih uloga i nadležnosti
- Podizanje stručnih kompetencija kroz planske edukacije i afirmaciju primera dobre prakse

Sporazum propisuje koordinaciju rada partnerskih institucija u šest slučajeva (*ibid.*, 10-23):

- 1) u postupcima otkrivanja i prijavljivanja sumnji na nasilje u porodici – sve potpisnice su u obavezi da u službenim kontaktima rade na prepoznavanju i otkrivanju mogućih situacija nasilja u porodici, da prijave sve sumnje, kao i da detaljno dokumentuju sve informacije i saznanja o konkretnoj situaciji nasilja. Policijska

uprava i Centar za socijalni rad su obavezni da, u situacijama koje uključuju visok rizik po žrtvu, organizuju hitan sastanak i sačine bezbednosni plan.

- 2) na proceni rizika, stanja i potreba žrtava nasilja – potpisnice su u obavezi da u roku od 24 časa izvrše procenu rizika u kom se žrtva nalazi i da reaguju u skladu sa tim (smeste žrtvu u Sigurnu kuću ili na drugi način). Ovaj deo Sporazuma propisuje i slučajeve u kojima je Centar za socijalni rad u obavezi da sazove međusektorski konsultativni sastanak – konferenciju slučaja. Na konferenciji slučaja se pravi plan zbrinjavanja i zaštite osobe koja trpi nasilje, a svaka organizacija preuzima pružanje onih usluga koje su u njihovoj nadležnosti ili za koje poseduju stručne resurse.
- 3) na prikupljanju dokaza za sudsko procesuiranje nasilja i u postupanju po nalogima pravosudnih organa – propisuje postupanje svih potpisnica kako bi se obezbedili što čvršći dokazi i što detaljniji opis situacije nasilja. Ovo se posebno odnosi na obavezu lekara da detaljno dokumentuju i opišu sve povrede i način na koje su nastale. Nevladine organizacije i advokatska komora su se obavezale da pruže besplatnu pravnu pomoć i zastupanje pred sudom žrtvama nasilja.
- 4) pri socijalnoj integraciji i ekonomskom osnaživanju osoba koje izlaze iz situacija nasilja u porodici – Centar za socijalni rad je u obavezi da sačini individualne planove za podršku i usmeravanje osoba koje izlaze iz situacije nasilja, a filijala NSZ da se aktivno uključi u sprovođenje ovog plana. Takođe, Sporazum propisuje da će žrtve nasilja imati prioritet pri predlaganju za uključivanje u javne radove i programe povezivanja sa poslodavcima.
- 5) na vođenju evidencije i dokumentacije o nasilju u porodici – u Centru za socijalni rad je formirana jedinstvena baza podataka o slučajevima nasilja u porodici, a sve potpisnice imaju obavezu da dostavljaju podatke iz svoje nadležnosti.
- 6) u procesu monitoringa i evaluacije primene Sporazuma – ovaj deo definiše indikatore strateških i operativnih ciljeva i aktivnosti, ciljne vrednosti, učestalost merenja, izvore verifikacije. Monitoring Sporazuma vrši ekspertski tim koji imenuju potpisnice.

Rezultati primene Sporazuma

Godine 2014, nakon šest godina primene Sporazuma o međusektorskoj saradnji u procesu zaštite žrtava nasilja u porodici u Kragujevcu, NVO „Oaza sigurnosti“ je organizovala istraživanje čiji je cilj bio da oceni funkcionisanje sistema zaštite žrtava nasilja u porodici i nivo međusektorske saradnje u ovom procesu. Uspešnost međusektorske saradnje je ocenjivana sa stanovišta zaposlenih u institucijama-potpisnicama Sporazuma i samih žrtava nasilja u porodici. Svi podaci o rezultatima primene preuzeti su iz publikacije „Međusektorska saradnja u procesu zaštite žrtava nasilja u porodici u Kragujevcu – istraživanje“.

Iskustva zaposlenih u institucijama i organizacijama potpisnicama Sporazuma

Ovaj deo istraživanja izvršen je na uzorku od 201 osobe zaposlene u institucijama i organizacijama potpisnicama Sporazuma. 71% ispitanika/ca je izjavilo da postupa u skladu sa Sporazumom u svom svakodnevnom radu sa žrtvama nasilja u porodici. Oni koji to ne čine su kao razlog najčešće navodili nedovoljnu informisanost i upoznatost sa sadržajem Sporazuma (Nikolić Ristanović 1993, 45).

84,2% ispitanika/ca je izjavilo da obavezno i uvek obaveštava druge partnerske institucije o prijavi nasilja u porodici (*ibid.*, 46). Kada su zamoljeni da ocene saradnju sa drugim partnerskim organizacijama, ogromna većina ispitanika/ca je tu saradnju ocenila kao odličnu ili dobru (u nekim slučajevima je to bilo skoro jednoglasno, kao na primer Centar za socijalni rad, za koji je 96,4% ispitanika/ca iz drugih institucija reklo da su zadovoljni saradnjom sa njima) (*ibid.*, 70).

Dobre strane Sporazuma koje su ispitanici/e navodili mogu se grupisati u sledeće kategorije: umrežavanje različitih aktera i razgraničavanje nadležnosti, što utiče na efikasnost rada; sagledavanje mogućnosti za pomoć žrtvi sa više aspekata; hitna realizacija procedura; manji broj ljudi uključen u pojedinačne procene; realna procena i pojednostavljeno obraćanje drugim institucijama (*ibid.*, 71).

Nedostaci u primeni Sporazuma koje su ispitanici/ce najčešće navodili su: neadekvatna administracija ili preglomazna organizaciona struktura koje otežavaju povezivanje (ovo je najčešće navođeno kao karakteristika Kliničkog centra), nepostojanje posebnih timova za rad na slučajevima nasilja, nedovoljni kapacitet prihvatilišta i nedostatak sredstava (*ibid.*, 72).

Rezultati istraživanja pokazuju da su institucije i organizacije potpisnice Sporazuma uočile prednosti saradnje i umrežavanja u cilju bolje zaštite žrtava nasilja u porodici, ali i u cilju racionalnog korišćenja institucionalnih i profesionalnih resursa i, s tim u vezi, značaj daljeg unapređenja međusektorske saradnje (*ibid.*, 77).

Iskustva žrtava nasilja u porodici

Istraživanje o nivou međusektorske saradnje sa aspekta žrtava nasilja je realizovano na uzorku od 299 žrtava, od čega su 88,3% bile žene. Do podataka o nasilju u porodici koji su ispitanici/ce trpeli došlo se na osnovu pitanja koja su se odnosila na poslednji slučaj nasilja kome su bili izloženi, a zbog koga su se obratili nekoj instituciji/organizaciji za pomoć. Na ovaj način su dobijeni podaci o institucijama kojima su se žrtve obraćale za pomoć, kao i o tome da li su bile zadovoljne onim što je u konkretnom slučaju urađeno.

Većina ispitanica (92%) se za pomoć obratila policiji. 52% ispitanica od onih koji su se obratili policiji je navelo da su zadovoljni reagovanjem policije. Kao razloge zadovoljstva najčešće su izdvajali: ljubaznost policijskih službenika, davanje podrške, davanje informacija i upućivanje na druge službe, smeštanje u Sigurnu kuću i odvođenje u zdravstvenu ustanovu. Ovi razlozi govore u prilog značaja osnažujućeg odnosa policije prema žrtvama nasilja, čime se sprečava ili umanjuje sekundarna viktimizacija žrtve (*ibid.*, 85-89).

68% ispitanica se za pomoć obratilo Centru za socijalni rad. 60,6% njih izjavljuje da je zadovoljno intervencijom Centra, a kao razloge su najčešće navodili odnos zaposlenih u Centru prema žrtvi i podrška koju su dobili, pažljivo slušanje i davanje informacija (*ibid.*, 96). Ogromna većina ispitanica koje su se obratile zdravstvenim ustanovama (88,1%) izjavila je da je zadovoljna njihovim reagovanjem, a 82,6% je izjavilo da im je intervencija zdravstvenih ustanova izuzetno pomogla u situaciji nasilja (*ibid.*, 100-101).

Najveći procenat zadovoljstva reagovanjem među ispitanicama beleže nevladine organizacije koje učestvuju u procesu zaštite žrtava. Čak 92,2% ispitanica koje su se obraćale nevladinim organizacijama je izjavilo da je zadovoljno njihovim radom, pre svega zbog podrške koju su dobili i pristupa i odnosa zaposlenih. Ključni vid pomoći koju su NVO pružile žrtvama je besplatna pravna pomoć, informacije, psihološka pomoć i kontakt sa drugim institucijama (*ibid.*, 107-108). Izuzetno veliki procenat ispitanica (91,5%) koje su boravile u Sigurnoj kući je rekao da

su zadovoljne boravkom, a 88% njih da im je Sigurna kuća izuzetno pomogla u situaciji nasilja (*ibid.*, 111-112).

Na pitanje da li je zbog nasilja o kome su govorili vođen neki sudski postupak, 77,9% ispitanica je odgovorilo pozitivno. Najveći broj ispitanica (47,7%) je rekao da je sudski postupak još uvek u toku, što ukazuje na činjenicu da sudski sporovi u slučajevima nasilja u porodici traju dugo. U 12,5% slučajeva nasilnik je kažnjen novčanom kaznom, u 12% kaznom zatvora, a u 10,8% izrečena je uslovna kazna. Ovo govori o neujednačenoj sudskoj praksi i velikom broju slučajeva koji su okončani novčanom ili uslovnom osudom. Mere zaštite od nasilja u porodici izrečene su u veoma malom broju slučajeva (22,7%), a najčešće (u 83,8% slučajeva) izricanje mere su tražile sam žrtve, a ne nadležne institucije po službenoj dužnosti (*ibid.*, 113-117).

Od učesnica istraživanja 66,2% je izašlo iz nasilja, dok je 33,8% u trenutku istraživanja još uvek živelo u nasilju. Potrebe koje su navodile učesnice koje još uvek trpe nasilje se pre svega odnose na ekonomsko osnaživanje i osamostaljivanje koje uključuje podršku prilikom zapošljavanja, rešavanja stambenog pitanja, ali i pomoć prilikom podele imovine i isplaćivanja alimentacije (*ibid.*, 118-119).

Predlozi ispitanica za unapređenje sistema zaštite žrtava nasilja u porodici se mogu grupisati u sledeće kategorije (*ibid.*, 120-121):

- Predlozi za unapređenje rada institucija/organizacija – dostupnost besplatne pravne pomoći svim žrtvama, uključivanje čitave porodice u savetodavno-terapijski rad i plan zaštite, unapređenje psihološke pomoći u cilju pomoći žrtavama u procesu oporavka i tretmanu nasilnika;
- Predlozi za ekonomsko osnaživanje žena-žrtava – prednost prilikom zapošljavanja, obezbeđivanje materijalne pomoći u prvim godinama po okončanju nasilja.

Zaključak

Nasilje u porodici je složen društveni fenomen, a pružanje podrške i zaštite žrtvama složen proces. Zato je uspostavljanje saradnje svih društvenih sistema osnovni preduslov uspostavljanja efikasnog sistema podrške i zaštite. Model međusektorske saradnje koji se primenjuje u Kragujevcu se može oceniti kao uspešan kada se posmatra procenat žrtava koje su prijavljivale

nasilje i procenat žrtava koje su bile nezadovoljne reagovanjem institucija prema istraživanju SeCons-a i procenat žrtava iz Kragujevca. Prema istraživanju SeConsa, 23% žrtava se obratilo policiji, 18% centrima za socijalni rad, a 30% zdravstvenim ustanovama, dok 57% njih nije bilo zadovoljno intervencijom policije, a 61% intervencijom Centra za socijalni rad. Procenat žrtava iz Kragujevca koje su bile nezadovoljne reagovanjem policije je 48%, a 39% reagovanjem Centra za socijalni rad, što su značajno manji procenti. Na žalost, ne postoje istraživanja o uspešnosti zaštite žrtava nasilja u porodici u drugim gradovima, tako da nema osnova za dalje poređenje.

Međutim, ono što je evidentno iz istraživanja sprovedenog u Kragujevcu je da su i zaposleni u nadležnim institucijama i, što je još važnije, same žrtve prepoznale značaj međusektorske saradnje kao jedinog načina za pružanje sveobuhvatne zaštite žrtvama nasilja u porodici u lokalnoj sredini.

Literatura

Babović, Marija, Katarina Ginić i Olivera Vuković. 2010. *Mapiranje porodičnog nasilja prema ženama u užoj Srbiji*, Beograd: Projekat borba protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, Uprava za rodnu ravnopravnost.

“Declaration on the Elimination of Violence against Women.”
<http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>

Ignjatović, Tanja. 2011. *Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu: Model koordiniranog odgovora zajednice*. Beograd: Rekonstrukcija ženski fond.

Mitić, Gordana. 2005. *Nasilje u porodici*. Kragujevac: Centar za edukaciju, komunikaciju i istraživanje Alternativni krug.

Mršević, dr Zorica. 2011. *Ka demokratskom društvu – rodna ravnopravnost*. Beograd: Institut društvenih nauka.

Muller, Ursula & Angela Minssen. “Socio and Psychogenetic Attempts to Explain the Male Inclination towards Violence Against Women.” <http://www.europrofem.org/White-Ribbon/13.institutions/3.coe/en-violence-coe/07.en-coe-oct99.htm>

Nikolić Ristanović, Vesna. 1993. „Nasilje u braku – teorijski okvir i rezultati dosadašnjih istraživanja.“ *Sociološki pregled* 27: 275-293.

„Preporuka REC (2002)5 Saveta ministara državama članicama o zaštiti žena od nasilja.“
<http://www.womenngo.org.rs/paneuropejska/prevod2002-web.pdf>

Ristanović Nikolić, dr Vesna i Vera Simić, ur. 2014. *Međusektorska saradnja u procesu zaštite žrtava nasilja u porodici u Kragujevcu*. Kragujevac: Oaza sigurnosti.